

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 – 2559) ขึ้น ถือได้ว่าเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว 15 ปี โดยให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งในปัจจุบันเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) รวมระยะ 5 ปี ขึ้นใช้เป็นแผนแม่บทเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ และที่ดำเนินการขึ้นก็เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคน หรือเรียกว่าการยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา สำหรับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเป้าหมายการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาตามที่ตั้งไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 กำหนดให้ปฏิรูปสถานศึกษา คือ ปฏิรูปครู ปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอน ปฏิรูประบบบริหารการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 11-12) มาตรา 9 การจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา (2) ระบุว่า มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่หลักในการบริหารสถานศึกษาโดยตรงคือผู้บริหารสถานศึกษา เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมาย มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชา ทำหน้าที่ควบคุม ดูแล และบริหารงานภายในสถานศึกษา

ในกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำต้องเป็นผู้มีทั้งศาสตร์และศิลป์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะในการบริหารจัดการ และรู้จักใช้เทคนิคทางการบริหารที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (2547 : 11) กล่าวถึง ทักษะที่จำเป็นของผู้บริหารว่ามี 3 ทักษะ คือ 1) ทักษะทางเทคนิค เป็นทักษะที่ผู้บริหารจะใช้ความรู้ความสามารถ วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการบริหารงาน ซึ่งทักษะทางเทคนิคนี้จะเกิดขึ้นจากการฝึกอบรม เกิดขึ้นจากการศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ และจากประสบการณ์ จนทำให้ผู้บริหารมีความชำนาญในการบริหารงาน จะเห็นได้ว่าทักษะนี้เป็นทักษะที่ผู้บริหารทำงานกับสิ่งของ 2) ทักษะทางมนุษย์ ไม่ใช่ทักษะทางมนุษย์สัมพันธ์ แต่เป็นทักษะที่ผู้บริหารจะต้องทำงานกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำ

มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน รู้วิธีสร้างทีมงานเพื่อให้การบริหารงานสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ จะเห็นได้ว่าทักษะนี้จะเกี่ยวกับคน ผู้บริหารจะต้องใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ให้ตรงกับความรู้ความสามารถและความสนใจของบุคคลนั้น ๆ และ 3) ทักษะทางความคิดรวบยอด เป็นทักษะที่ผู้บริหารจะสามารถมองเห็นภาพรวมภายในองค์กร และสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจความซับซ้อนภายในองค์กร สามารถที่จะผสมผสานเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ขององค์กรให้เข้ามาช่วยเหลือซึ่งกัน และตลอดจนสามารถที่จะมองเห็นส่วนย่อยขององค์กรที่จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ภายในองค์กร จะเห็นว่าทักษะนี้จะเกี่ยวข้องกับความสามารถของผู้บริหารที่จะมองภาพรวมขององค์กรจากองค์ประกอบย่อย ๆ ภายในองค์กรและสามารถนำมาผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทผู้นำทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ถือได้ว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการบริหารงานตามขอบข่ายและภารกิจของสถานศึกษา เพราะผู้นำทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ถ้าผู้บริหารไม่มีภาวะผู้นำทางการศึกษาแล้วก็เป็นกรยากที่สถานศึกษาจะทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ พวงทิพย์ นวลขาว (2538 : 23) กล่าวถึงความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำว่าหมายถึง กรรมวิธีที่ผู้บังคับบัญชาใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในการจูงใจ การใช้ภาวะผู้นำ การกำหนดเป้าหมายการทำงาน การติดต่อสื่อสาร การควบคุม การตัดสินใจ ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุงแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาจึงต้องนำระบบการวางแผนกลยุทธ์มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและเป็นเครื่องมือที่จะดำเนินงานจัดการศึกษา ตามภารกิจหลักในการบริหารงานในสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 และ เขต 2 ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยมีขอบข่ายในการบริหารงาน 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคลากร และการบริหารงานทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 32)

การวางแผนกลยุทธ์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะว่าการวางแผนกลยุทธ์เป็นการวางแผนที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ และเป้าหมายระยะยาวที่ชัดเจน มีการศึกษาสภาวะแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในสถานศึกษา เพื่อให้ได้กลยุทธ์ที่เหมาะสมทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังที่ ธงชัย สันติวงษ์ (2537 : 63) ได้กล่าวถึงความสำคัญการวางแผนกลยุทธ์ ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในยุคของความผันผวน เพราะสาเหตุดังนี้ 1) การวางแผนแบบเดิมที่ใช้อยู่ไม่สามารถใช้กับสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดใหม่ ๆ เกิดขึ้น 2) การวางแผนดำเนินงานแบบง่าย ๆ ที่เคยทำมาไม่อาจใช้ประกอบสำหรับการตัดสินใจลงทุนใหม่ ๆ หรือลดการ

ดำเนินการในสิ่งที่กำลังทำอยู่ 3) การวางแผนแบบเดิมมีแต่รายละเอียดทางงบประมาณมากมาย แต่กลับไม่มีกรอบแนวทางเพื่อให้องค์กรเปลี่ยนแปลงและคิดค้นพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ 4) การวางแผนแบบเดิมส่วนใหญ่จะใช้วิธีคาดคะเนตั้งเป้า โดยยึดถือต่อจากผลงานในอดีต แต่ไม่อาจเสนอทางเลือกใหม่ที่ดีกว่าสำหรับอนาคต การตัดสินใจต่าง ๆ พิจารณาในขอบเขตแคบใกล้ตัว โดยมิได้ครอบคลุมถึงรัฐบาลและกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลง 5) แผนงานที่จัดทำขึ้นจำกัดอยู่แต่เฉพาะแผนประจำปี เท่านั้น แต่แผนกลยุทธ์กลับกระทำกันแบบไม่เป็นทางการ 6) ขอบเขตการพิจารณาสภาพแวดล้อมของการวางแผนแบบเดิมจะแคบ 7) การวางแผนแบบเดิมจำกัดอยู่กับการติดตามแนวโน้มทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ปัจจัยที่สำคัญต่อองค์กรยิ่งกว่า คือ สังคมและการเมือง เทคนิควิทยาการ ตลอดจนปัญหาระหว่างประเทศกลับถูกมองข้ามไป 8) ส่วนมากมักนิยมนำองค์กรให้ปรับขยายเข้าสู่ธุรกิจใหม่ ๆ ที่เห็นซึ่งหน้า แต่มีการเสี่ยงสูงทั้งการซื้อกิจการ ขยายกิจการ และขยายตัวส่งออกต่างประเทศ โดยมิได้พิจารณาโดยรอบคอบ ซึ่งมักจะทำให้กลายเป็นปัญหา ทำให้ฝ่ายจัดหาแหล่งทุนมองข้ามงานสำคัญ คือการเพิ่มผลผลิต การปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินการภายในด้วยการวางแผนเชิงกลยุทธ์ จึงเท่ากับสร้างโอกาสให้องค์กรได้คาดคิดล่วงหน้าเกี่ยวกับข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่จะเกิดขึ้น หรือช่วยให้องค์กรเกิดความคิดใหม่ที่สามารถหนีออกไปจากแนวเดิมได้ การคิดวางแผนเชิงกลยุทธ์จะคิดกว้างไกล จึงทำให้การวางแผนชีวิตขององค์กรสามารถสลัดตนเองหลุดพ้นจากสภาพเดิมที่อาจ ล้าสมัยแล้วได้ 9) การมองข้ามกิจกรรมรายละเอียดของงานที่ทำอยู่เดิม และก้าวไปคิดในกรอบที่ใหญ่กว่า คือการปรับเปลี่ยนการลงทุน ย่อมจะช่วยให้้องค์กรสามารถปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพและ รูปลักษณ์ของตนใหม่ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในอนาคตได้ดีที่สุด

จากการบัญญัติให้สถานศึกษาเป็น "นิติบุคคล" ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการนับเป็นการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งหวังยกระดับการศึกษาของชาติให้ได้มาตรฐาน และจัดการศึกษาได้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ โดยได้บัญญัติให้มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง การจัดองค์กรที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนที่จัดบริการสาธารณะย่อมจะมีอิสระในการบริหารทั้งด้านทรัพยากรบุคคล และอำนาจหน้าที่ในกรอบที่กฎหมายให้อำนาจไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : ก)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยสถานศึกษา

ในสังกัด 449 โรง แบ่งเป็นสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 241 โรง และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 208 โรง จัดการศึกษา และส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาปฐมวัย ระดับการศึกษาภาคบังคับ 12 ปี ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษาตลอดชีวิต มีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารและการจัดการสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในสังกัด โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. 2548 : 6)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของบทบาทผู้นำทางการศึกษากับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันในด้านบทบาทผู้นำทางการศึกษากับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งสาเหตุอาจมาจากการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย และมีข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่เอื้อให้ผู้บริหารแสดงบทบาทผู้นำได้เต็มที่ อีกทั้งผู้บริหารยังขาดความพร้อมหลายด้าน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก เช่น ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และขาดการมีส่วนร่วมจากบุคลากร ไม่มีคู่มือที่แน่นอนในการให้ปฏิบัติตาม จึงทำให้ผู้บริหารไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการแสดงบทบาทภาวะผู้นำทางการศึกษากับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาคู่มือการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล เอกสาร นักวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีแนวทางการปฏิบัติงานกว้าง ๆ ไม่ชัดเจน ทั้งยังไม่มีกฎระเบียบที่แน่นอนว่า ผู้บริหารที่มีบทบาทผู้นำทางการศึกษาควรมีบทบาทอย่างไร การวางแผนกลยุทธ์ควรใช้กระบวนการ หรือขั้นตอนใดบ้าง และบทบาทผู้นำทางการศึกษากับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างไร จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดและนำไปใช้ไม่ประสบความสำเร็จ มีผลเสียต่อสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งทำให้การพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาให้เป็นไปตามแนวปฏิรูปการศึกษาหยุดชะงัก ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำทางการศึกษากับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและเป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงสถานศึกษาทั้งด้านบทบาทผู้นำทาง การศึกษาและกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำทางการศึกษากับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการใช้บทบาทผู้นำทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำทางการศึกษากับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นสารสนเทศสำหรับการนำไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาบทบาทผู้นำทางการศึกษาและกระบวนการวางแผน กลยุทธ์ของสถานศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานทางการศึกษาอื่น ๆ ที่จะนำข้อมูลไปใช้ประกอบการพิจารณา เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม พัฒนาวิธีการใช้บทบาทผู้นำ ทางการศึกษากับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. หน่วยในการวิเคราะห์

คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

พระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 จำนวน 449 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 จำนวน 210 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ เกรจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (ยูลทพงษ์ กัยวรรณ. 2543 : 75) และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ต้องการ

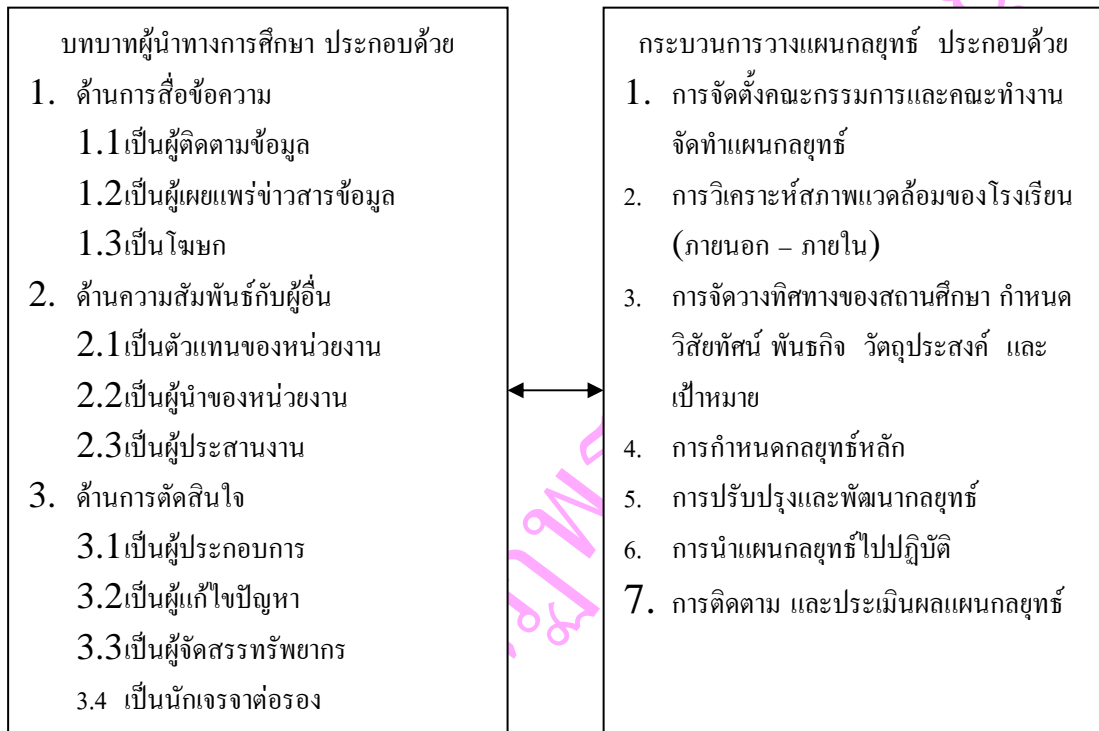
3. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย 2 ตัวแปร ได้แก่ 1) บทบาทผู้นำทางการศึกษา และ 2) กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทผู้นำทางการศึกษาโดยการค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการ ได้แก่ เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2547 : 9-10) ; มินซ์เบิร์ก (ทองใบ สุคชารี. 2548 : 16-18 ; อ้างอิงจาก Mitzberg. 1973. **The Nature of Managerial Work.**) ; วิโรจน์ ภูตระกูล (วรวิทย์ จินดาพล. 2542 : 92-93 ; อ้างอิงจาก วิโรจน์ ภูตระกูล. 2528. **บทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการและกรรมการผู้จัดการใหญ่.** หน้า 2-9) ; สมศักดิ์ ขาวลาภ (2544 : 24-25) ; บาตอล และมาติน (วิโรจน์ สารรัตน์. 2546 : 5-7 ; อ้างอิงจาก Bartol and Martin. 1998. **Management a Pacific Rim Focus.**) ; ชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2540 : 17-18) และแกรี่ (Gary. 1989 : 305) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำหรือผู้บริหาร โดยแบ่งเป็น 3 บทบาทใหญ่ 10 บทบาทย่อย ได้แก่ 1) ด้านการสื่อข้อความ ประกอบด้วย เป็นผู้ติดตามข้อมูล เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารข้อมูล เป็นโฆษก 2) ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ประกอบด้วย เป็นตัวแทนของหน่วยงาน เป็นผู้นำของหน่วยงาน เป็นผู้ประสานงาน 3) ด้านการตัดสินใจ ประกอบด้วย เป็นผู้ประกอบการ เป็นผู้แก้ไขปัญหา เป็นผู้จัดสรรทรัพยากร และเป็นนักเจรจาต่อรอง ส่วนกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยของนักวิชาการ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ (2545ก : 24-25) ; สุพานี สฤษฏ์วานิช (2548 : 23) ; ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2542 : 17) ; พันธุ์ศักดิ์ พลสารัมย์ (2540 : 80 - 81) และ บริดเชล และเฮนส์ลีย์ (Bridshall and Hensley. 1994 : 157) สรุปได้ว่า กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานจัดทำแผนกลยุทธ์ 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (ภายนอก-ภายใน) 3) การจัดวางทิศทางของสถานศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย 4) การกำหนดกลยุทธ์หลัก 5) การปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ 6) การนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ 7) การติดตาม และประเมินผลแผนกลยุทธ์ ดังภาพประกอบ 1

ตัวแปรที่ศึกษา

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาทผู้นำทางการศึกษา หมายถึง คณะกรรมการสอบวัดพฤติกรรมการใช้อิทธิพลอำนาจ ศิลปะ และความสามารถของผู้บริหารในการนำ การจูงใจให้ครุ่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือความสำเร็จในเป้าหมายของสถานศึกษา ซึ่งสามารถสอบวัดได้ด้วยแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ด้านการสื่อข้อความ หมายถึง การที่ผู้บริหารเป็นผู้ติดตามข้อมูล เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารข้อมูลและเป็นโฆษก

ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น หมายถึง การที่ผู้บริหารเป็นตัวแทนหน่วยงาน เป็นผู้นำของหน่วยงาน และเป็นผู้ประสานงาน

ด้านการตัดสินใจ หมายถึง การที่ผู้บริหารเป็นผู้ประกอบการ เป็นผู้แก้ไขปัญหา เป็นผู้จัดทรัพยากร และเป็นนักเจรจาต่อรอง

กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ หมายถึง กระบวนการสอบวัดการปฏิบัติตามขั้นตอนหรือกรรมวิธีการดำเนินงานที่ต่อเนื่องกันในการวางแผน โดยเริ่มจากการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนกลยุทธ์ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของโรงเรียน (ภายนอก-ภายใน) การจัดวางทิศทางของสถานศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย การกำหนดกลยุทธ์หลัก การปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ การนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการติดตาม และประเมินผลแผนกลยุทธ์ ซึ่งสามารถสอบวัดได้ด้วยแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำทางการศึกษากับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์ของการกำหนด (r^2) ที่แสดงให้เห็นถึงร้อยละของความแปรปรวนที่บทบาทผู้นำทางการศึกษากับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์มีอยู่ร่วมกัน

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2

สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 หมายถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ

สมมติฐานการวิจัย

บทบาทผู้นำทางการศึกษากับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 มีความสัมพันธ์กัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับบทบาทผู้นำทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 เพื่อเป็นสารสนเทศในการนำไปใช้ในหน่วยงานหรือองค์กรทางการศึกษา

2. ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 เพื่อเป็นสารสนเทศ และ แนวปฏิบัติในการนำไปใช้ในสถานศึกษาต่อไป

3. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำทางการศึกษากับกระบวนการวางแผน กลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนกลยุทธ์ โดยใช้บทบาทผู้นำ ทางการศึกษา มาพัฒนา ปรับปรุงสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อสถานศึกษา

4. ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางเพื่อนำไปปรับปรุง พัฒนา ส่งเสริมบทบาทผู้นำทางการศึกษาในสถานศึกษา เพื่อให้สามารถบริหารสถานศึกษาให้ประสบ ความสำเร็จมากขึ้น

5. ผลการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผน การบริหารสถานศึกษา และปรับปรุง พัฒนาแผนกลยุทธ์ที่กำลังดำเนินการอยู่ให้มีคุณภาพได้

6. เป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องให้ตระหนักถึงความสัมพันธ์ ระหว่างบทบาทผู้นำทางการศึกษากับกระบวนการวางแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา และการวางแผนกล ยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งส่งผลต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา